

ЧАРЫШ КАЛБАРЫП ТУРАА...

«Юбилейн чыгта — шалыгч күүс-ажыл» — алдарыг бежен чыгта утгуштур Танды районун ажилчды чоннарын алган социалист хуульчидын кыйгыры-дыр. Социалист чарыш ажил-агийн бүгд адырларын калбарган.

Оюу-биле холбоштар партиа организациаларын партиа-организацы ажилын дееднел улам бедн оор. Бүдүрүлгөн-даа, култур-амыралды-даа айтырыг бүдүрүтү чугаалжыра, партиа организациаларын организаци ажилды арга-методтарын канчаар ажылап, оон калды түнөөдү үндүрү турарын калды барымдалап турар апарган бие.

Чижээ, колхозтар, совхозтар, бригадалар болгон фермалар аразында организациаларын социалист чарышты ап көрөөд. Ол чарыштын түнөөдөр партиа организациалары боттарында хуралдарына чугаалап, четпестерин илередип, моон сонгааргы сорулгаларын дугайын тодаргай айтып тургулаан. Оон ийин, бо чылдыг чаксы хооу ажымынын дугайында партиа организациаларын ажил хуралдарынын шийтпирлер канчаар күүсеттиши турарын чамдык партиа организациалары сөөдүнө, хоуу ажилдары орту кире бергенде, чугаалап көргөн. Ийин арга болза шийтпирлер күүсэлдэж контролдагы ажилдыг болгон.

«Революцияны чалбыжы» колхозтун, «Россия», «Тилелге» совхозтарын таражылар чаксы хоуу ажилдарын районга эң мурнай доосканар. Коммунист күш-ажылдын бригадалар деп а дээш демисежип турар. «Революцияны чалбыжы» колхозтун № 3 трактор-хоуу бригадалар (бригадир эи М. Петров) тараа култураларын чаштырышынын тос ажал хууиуде эки шынарды дооскан. Бо ажил-агийн механикаторлары эштер Тютюков, Бобров, Чалыев эелеч норманы 200—300 хуу чедир күүседип турганнар. «Тилелге» совхозта коммунист Салчак Оюуну уаурткан агрегатдын механикаторлары болгон таражылар эелечде ийи чедир норманы күүседип турган.

Эи Балганов секретарынан «Революцияны чалбыжы» колхозта партиа-организацын механикатор коммунистер тараа чаштырышынын калды болгон чар адырларын үзүндө ажилды хынаары-биле тустуу бригадалар, агрегаттар айы-биле хууаажып алган ажилды келген. Оон түнөөдө ийи ажилдар эки шынарды доосулган. Тараанын чыгы ажаалдынын база бүтүн ажаалдынын үзүндө коммунистер бо хүлээлгэн база үргүчүлөп күүседилер.

Бүдүрүгө сүт болгон эйт сазар чартык чыл планын район мал 25-те күүседилең. Эйт, сүт бүдүрүлгө, сазарына хой-хой малчынар, бүдүрүгө коллективтери удуз күженишинин үндүргөн. Чижээ, малчынар аразында социалист чарыштын бирги чери «Межегей» совхозтун Успенка болгон сүт сүт-баран фермалары мурнуку хөвөр тутушпаан. Ийек бүдүрүлгөн сап адыр сүт бо фермаларда улам көвүдөн оорар. Успенка фермазында партиа

бөлүүнү коммунистери сүт сазарынын байдалын, саанчыларын база кадарчыларын ажилын контролдап, оон түнөөдө бугу ферманын-даа, партиа бөлүүнү-даа хуралдарына чугаалажыра-биле кирип турар. Партиа бөлүүнү организациа эи Ш. Коваленко ийде коммунист бүрүчү партиагы даалгалыг турарын чедип алган.

Ол ийшак, дуржулга станциянын, «Элегес» совхозтун, «Революцияны чалбыжы» колхозтун малчынары күш-ажылы бекдик көргүзүлгөн чедип ал, социалист чарышка алган хүлээлгелерин чедип кирип турарлар.

Социалист чарыштын дээштин чедип адыр сорулга-биле партиа райком, парткомнар болгон аге организациалар коммунист күш-ажыл дөш шимчөөшкенин организациаларында удуз күжениши сапм турар апарган. Коммунист күш-ажылды шалыпчылар деп атып бисте 143 кижип чедип алган. Чеди бүдүрүлгө коллективтери — коммунист күш-ажылды бригадалар деп атып эдилекчилери, 550 ажилчынар болгон ажира-хаакчылар ол а дээш демисежип турар. Моон алган көөргө, күш-ажылды бекдик шынары, ажаа ажилдарынын бекдик харысалганы дээш бисте ажил-ишчилерине чүткүл-соруун илередип турарлар.

Безен чыгта утгуштур районга социалист чарыштын негедилерин күүседип дээш демисел үзүндө партиа организациалар коммунист күш-ажыл дөш шимчөөшкенин дугайын хүнүнү эң чугула ажилдарында алдырып, оун партиа хуралдарына чугаалажып, тодаргай шийтпирлерин хүлээп ап келген. Мурнактын малчынарга тураскааткан тематиктиг кежэлер, ужуражылап шупту колхозтарга болгон совхозтарга болуп тургулаан. Бо ажил моон соогаар-даа үргүчүлөп. Оларын тематика — Совет эрге-чагырганын бежен чыгында тураскаатканын болуп.

Элегес совхозтун парткомү бүдүрүлгөн мурнакчыларын алаачын дери тургускан: ажил-агийн мурнакчыларын чурруктары уаггагыр тырттырган мында аскап, алган хүлээлгелерин оларын канчаар күүседип турарын бижээ. Бексү болгон чарышты дериттинген ол алаач-кижины сапм-сеткилге өөрүшкүнү, чоргаларды артырып көөрүчү, чугаажып, Бексү агитацианын ийди херилерин калбаа-биле ажилдары чугула.

Чарыш калбарып, бир ажилды эскегин чедип, база бирөөн сонуп турар-даа, чөөртү көдүрүп, харын-даа мурнакчыларын дееднелге кирип турар. Бо дээрге алдарык бежен чыгта тураскааткан чарыш-тыр, мычала-даа у чарыштын кужу, калбарышынын моон сонгаар-даа улам хайныгар ужурау. Колкунту шийтпирлеттижиин айтырып-ларже угадырары чугула деп районун партиа организациалары эки билдик турарлар. Ийчаарга, шийтпирлеттижиин айтырылар, четпестер бисте ам-даа хой. Оун чок болдулары — уау болгон харысалгалыг сорулгалар о.

Г. БАРАНОВА,
СЭМП Танды райкомунуң секретары.

Кызыл-Хаван шахтазынын ишчилери юбилейлик чылда 180 муң тонна хөмүр даш тывар сорулгалыг. Ол уулу хүлээлгени күүселиринге шахтаның участон бүрү, кижип саны боттарынын үлүүн кирип турар.

ШАЛЫП ИШТИ ОКТЯБРЬГА

Беш чылдын баштайгы чымы Бин-Хем районун «Өк» совхозтун Сени салбырын амы-ишчилеринге мал ажилын продукция бүдүрүлгөн болгон күрүнеге сазарын талаа-биле чамдык эки түнөөдөр берген. Ол чорук сенижирге совхозтун фермаларын адырда ишчилер Кызыл хууу чылды алдыр арганы берген. Сенижилер юбилейлик чылды чогадыкчы күш болгон тура-соруу долган күш-ажылды көдүрүшкү-биле эгелөөн. Байыралга алдыр болдурган социалист чарышты сенижилер база калбартып, бо чымын ийек бүдүрүлгөн 1600 хуу сүтү саап, төрүүр чүс ийекке онааштыр 80 бызааны менде адыр болгон күрүнеге сүт сазар планын ноябрь 1-ге чедир ажы күүседип социалист хүлээлгени алганар. Оларын берген өзү ажил-хөрөө-биле карышпай турар ийектер тодаргай көргүзүп турар.

Чарыш чылда сүтүтү ийин сааламынч планы беш айларын түнөөдө бисте 93 хуу күүсеттиген. Өөрүнчү чүс, ферма ол-ла кире сапмын ийектен эртең чыгта дееднелге 18 тонна сүтү хойну саап алганы болуп. Ийек бүдүрүлгөн беш айларын түнөөдө 558 хуу сүтү саап алган болгон төрүүр чүс ийекке онааштыр 72 бызааны менде алган. Ийектер ам-даа бызаалап турар.

Алган социалист хүлээлгелерин күүседип дээш чарыш амы үдө фермада улам калбарган. Чай келген-биле кыппа мал чеминиң белетилгени белекте, ферманын калбаа-хураларын сөстөр, чарыш дээш ажил улам көвүдөн. Саанчылар, кадарчылар, бызаа ажаакчылар бо бугу ажилдарын харысалгалыг кирип, чогадыкчы өзү-биле ажилдап турарлар. Хой сүт саары талаа-биле саанчылар А. Соронжа, В. Кузовлева, О. Пилипенко, М. Лавражак, Е. Колединская олар эи ажилдап турарлар. Чымын хүнөөр келген-биле сени болгон элөө ажилды ажилдап чыгыс чылдыг сенигер тарымынга таарымчалык байдалдар тургүтүлгөн. Бо ажилды кылып турар механикаторлар В. Алексин, В. Федоров, Н. Федоров, В. Кочкин, А. Орловский олар хууиуде бугу чартык норманы күүседип, кызым ажилдап турарлар.

Семиртин мал кадарчы эи А. Дугуржатын өгүлөсөн кадарчы турары 104 баш дөнен шарыларын бирээнден-не апарып эгелээп бо үдөс чедир хонукта ортуу-биле 426 гр. немесе дөненниң дил келген. Олар ол көргүзүлгө 450 гр. чедирини хүлээлгени ажилдап турарлар. Ол ийин молдурга кадарчылары Б. Дукту-оол, С. Байкара оларын өгүлөсөри база ажилдап турар. Бо кадарчылар амы үдөс чабаларына көжүп үнө бергенер.

Сенижилерин чок чамдык өөрүнчү күш-ажылды чедип кирип оларын Совет эрге-чагырганын бежен чыл оон төлөтөп утгууру дээш шудурга ажилдап турарын тодаргай херечин-дир. Удуз Октябрьдин юбилейлик чымы улам эки күш-ажылды чедип кирип-биле демдээр дээш кызым ажилдап бие.

М. БЛАГИНИН,
совхозтун Сени салбырын ажилчын.

МОГАВАС КИЖИ

Коммунист дугайында чугаа

Тудуш Сергитин Тыванын эки кижилериниң бирөөн дээрин чүгө дыйнап билип чорашаан боордан башка, мындагы чедир чогуу оон арнын көрбөн, боду-биле ужуражып чугаалашпаан кижип мен. Чоокта чаа чорук айы-биле оон аалында таварым бердим. Бажынык буурул дуктери, хаванын ханылаан дырышканы оон назм дөгү бергени айтып турдулар.

Сүраан дыйнап чорашаан ол күш-ажыл кижини көрүп олурдум, мындагы бодалар сагымын кирип: кижип калганы берген, моон бо чодур саалаары чеже буунагыр херекти бүдүрбөн дээр! Моон доолаккан каракур арны чагы хүнүнү ийин, ажил кыштын чыварын чеже калтап шыдажып эртпөөн деп! Чолдаксымар кижини оорган чагай түнөөн чеже чүтүн чүктөөсөн дээр!

Тываның национал-хосталгалыг революциясында дөнгүн-ле он ийи хар уулу бо кижип тилөөн революциянын чылдарында чүгө хостуг күш-ажылды дадытып, кежээ малчын арат болуп берген өзес, харын идеикейлг хой-ниятичи болуп берген. Дөрт чыл дургутуула да арбан-даа даргалан, каш чыл улаштыр арөө үрүрүн даргазын-даа сонгуттурган. Сумунун революсту амыктарын эиледеп алган, бижип билбес чөрүктү уузкаарынын похолун-даа баштап чораш.

— Мал ажилында үр-ле ажилдап келдирер аз, акым? — деп, чугааны улам ханылаарын ордандыттым.

— Ийе, харын чеже хире апардымыс мон — дээш, окупаш аялпал турган калыныче көрүшпөөн, бичини каа болганын чөрүк уламчылаан. — Ийчаа-буулу-ла колхозташкан чымыс ол чүс ийин. 1948 чыл мышак өвейипке, Болхозтун эң баштайгы ниити өңүтү болуп кодан чепсөөн хонм малдап эгелөөн бие. Оон бөр-ле үргүчү төрүр хой малдап келдиис.

Бо хоочун малчын өгү-бүдө кыштагында белектеги кыштагдан көчүп тура-ла кылып эгелештерге чакчыкан. Кыштан көжөр мурунда кажазынын көрженин хооруп, өлөөн болгон үрүмк септелгенин доозун каан. Мал кужу семис болза кышпа тоорулбас дээрин билбес малчын хоувар. Ийин-даа болза хар агары билек мал семиртилгенин уттулар, кыш эртеңде мал чайтар семирип бээр кылдыр болдо малчынар ховар өзес. Тудуш Санчаевич ол дугайын бүдүн чыл дур-

— Мал ажилында үр-ле ажилдап келдирер аз, акым? — деп, чугааны улам ханылаарын ордандыттым.

Оон политиктиг билип улам-на бекдип, ниитини эрге-ажылы дөш чүткү улам-на күшөткөн орган. 1941 чылда немес-фашист эжелекчилер ССРЭ-н Дээш Министрлер Чувули «Хөмү бүдүрерин көвүдөр» шынарын экижер болгон ассортиментини калбартып талаа-биле кемчелерин дугайында доктаалды чоокта чаа хүлээп алган. Хөм ийиктери бүдүрерин көвүдөр болгон ассортиментини калбартып талаа-биле немесе кемчелерин ботталдырар деп турар. 33 чаа фабрикаларын түдүп, ажылаа киярери, ажилдап турарларын алдыр чорук 1971 чылдын эгезинге чедир чылда 760 миңтон эжеш ийиктери бүдүрүп үндүр арганы бээр. Оон-биле калыс чөс чурттардан ийиктери база куулди-биле сазып ап турар бие.

Чугула төп черге өзес, харын база чер-черге хергелелген эске-даа барааннары бүдүрерин база калбартыр. Ам, чоңун аша оругалары болгон барааннарга хергелел дүргөн өзүп турар үдө, хергелел барааннары бүдүреринге немеле аргаларын дийл тывары совет болгон ажилдагы органынын база бир чугула сорулгалы болуп берген.

Ийе, харын чеже хире апардымыс мон — дээш, окупаш аялпал турган калыныче көрүшпөөн, бичини каа болганын чөрүк уламчылаан. — Ийчаа-буулу-ла колхозташкан чымыс ол чүс ийин. 1948 чыл мышак өвейипке, Болхозтун эң баштайгы ниити өңүтү болуп кодан чепсөөн хонм малдап эгелөөн бие. Оон бөр-ле үргүчү төрүр хой малдап келдиис.

Ийе, болууну идегелди дуулаачыны Дарып Базаановна уга-бай-биле олар ийкээ ниитини мал ажилында ажилдап эгелөө-ле 19 чыл дургутуула төрүүр хой малдап өстүрүп келген, ниитини ажил-агийн хөгжүдүрерин оларын кириген салышынын биче өзес удуз болду. 1956 чылдан

ган. Тываның ухар чүүл өскөлдүрүлгөн сазып тургүзүлгө дөрт чүсүн малчыдан харам чокаа ууу берип турган. Кызыл дайышчыларга хой-хаштарын болгон ийек-кеп кылып алы-кештерини хойну берген. Тудуш Санчаевич Сергитин 1943 чылда партианын хүрөөлөнгөн хүлээп алганы — малчын араттык политиктиг өзүлөзүнге бекдик үлөөлдү берген ол.

Ийе, болууну идегелди дуулаачыны Дарып Базаановна уга-бай-биле олар ийкээ ниитини мал ажилында ажилдап эгелөө-ле 19 чыл дургутуула төрүүр хой малдап өстүрүп келген, ниитини ажил-агийн хөгжүдүрерин оларын кириген салышынын биче өзес удуз болду. 1956 чылдан

Оон политиктиг билип улам-на бекдип, ниитини эрге-ажылы дөш чүткү улам-на күшөткөн орган. 1941 чылда немес-фашист эжелекчилер ССРЭ-н Дээш Министрлер Чувули «Хөмү бүдүрерин көвүдөр» шынарын экижер болгон ассортиментини калбартып талаа-биле кемчелерин дугайында доктаалды чоокта чаа хүлээп алган. Хөм ийиктери бүдүрерин көвүдөр болгон ассортиментини калбартып талаа-биле немесе кемчелерин ботталдырар деп турар. 33 чаа фабрикаларын түдүп, ажылаа киярери, ажилдап турарларын алдыр чорук 1971 чылдын эгезинге чедир чылда 760 миңтон эжеш ийиктери бүдүрүп үндүр арганы бээр. Оон-биле калыс чөс чурттардан ийиктери база куулди-биле сазып ап турар бие.

Чугула төп черге өзес, харын база чер-черге хергелелген эске-даа барааннары бүдүрерин база калбартыр. Ам, чоңун аша оругалары болгон барааннарга хергелел дүргөн өзүп турар үдө, хергелел барааннары бүдүреринге немеле аргаларын дийл тывары совет болгон ажилдагы органынын база бир чугула сорулгалы болуп берген.

Ийе, болууну идегелди дуулаачыны Дарып Базаановна уга-бай-биле олар ийкээ ниитини мал ажилында ажилдап эгелөө-ле 19 чыл дургутуула төрүүр хой малдап өстүрүп келген, ниитини ажил-агийн хөгжүдүрерин оларын кириген салышынын биче өзес удуз болду. 1956 чылдан

Оон политиктиг билип улам-на бекдип, ниитини эрге-ажылы дөш чүткү улам-на күшөткөн орган. 1941 чылда немес-фашист эжелекчилер ССРЭ-н Дээш Министрлер Чувули «Хөмү бүдүрерин көвүдөр» шынарын экижер болгон ассортиментини калбартып талаа-биле кемчелерин дугайында доктаалды чоокта чаа хүлээп алган. Хөм ийиктери бүдүрерин көвүдөр болгон ассортиментини калбартып талаа-биле немесе кемчелерин ботталдырар деп турар. 33 чаа фабрикаларын түдүп, ажылаа киярери, ажилдап турарларын алдыр чорук 1971 чылдын эгезинге чедир чылда 760 миңтон эжеш ийиктери бүдүрүп үндүр арганы бээр. Оон-биле калыс чөс чурттардан ийиктери база куулди-биле сазып ап турар бие.

Чугула төп черге өзес, харын база чер-черге хергелелген эске-даа барааннары бүдүрерин база калбартыр. Ам, чоңун аша оругалары болгон барааннарга хергелел дүргөн өзүп турар үдө, хергелел барааннары бүдүреринге немеле аргаларын дийл тывары совет болгон ажилдагы органынын база бир чугула сорулгалы болуп берген.

Ийе, болууну идегелди дуулаачыны Дарып Базаановна уга-бай-биле олар ийкээ ниитини мал ажилында ажилдап эгелөө-ле 19 чыл дургутуула төрүүр хой малдап өстүрүп келген, ниитини ажил-агийн хөгжүдүрерин оларын кириген салышынын биче өзес удуз болду. 1956 чылдан

Оон политиктиг билип улам-на бекдип, ниитини эрге-ажылы дөш чүткү улам-на күшөткөн орган. 1941 чылда немес-фашист эжелекчилер ССРЭ-н Дээш Министрлер Чувули «Хөмү бүдүрерин көвүдөр» шынарын экижер болгон ассортиментини калбартып талаа-биле кемчелерин дугайында доктаалды чоокта чаа хүлээп алган. Хөм ийиктери бүдүрерин көвүдөр болгон ассортиментини калбартып талаа-биле немесе кемчелерин ботталдырар деп турар. 33 чаа фабрикаларын түдүп, ажылаа киярери, ажилдап турарларын алдыр чорук 1971 чылдын эгезинге чедир чылда 760 миңтон эжеш ийиктери бүдүрүп үндүр арганы бээр. Оон-биле калыс чөс чурттардан ийиктери база куулди-биле сазып ап турар бие.

Чугула төп черге өзес, харын база чер-черге хергелелген эске-даа барааннары бүдүрерин база калбартыр. Ам, чоңун аша оругалары болгон барааннарга хергелел дүргөн өзүп турар үдө, хергелел барааннары бүдүреринге немеле аргаларын дийл тывары совет болгон ажилдагы органынын база бир чугула сорулгалы болуп берген.

Ийе, болууну идегелди дуулаачыны Дарып Базаановна уга-бай-биле олар ийкээ ниитини мал ажилында ажилдап эгелөө-ле 19 чыл дургутуула төрүүр хой малдап өстүрүп келген, ниитини ажил-агийн хөгжүдүрерин оларын кириген салышынын биче өзес удуз болду. 1956 чылдан

Оон политиктиг билип улам-на бекдип, ниитини эрге-ажылы дөш чүткү улам-на күшөткөн орган. 1941 чылда немес-фашист эжелекчилер ССРЭ-н Дээш Министрлер Чувули «Хөмү бүдүрерин көвүдөр» шынарын экижер болгон ассортиментини калбартып талаа-биле кемчелерин дугайында доктаалды чоокта чаа хүлээп алган. Хөм ийиктери бүдүрерин көвүдөр болгон ассортиментини калбартып талаа-биле немесе кемчелерин ботталдырар деп турар. 33 чаа фабрикаларын түдүп, ажылаа киярери, ажилдап турарларын алдыр чорук 1971 чылдын эгезинге чедир чылда 760 миңтон эжеш ийиктери бүдүрүп үндүр арганы бээр. Оон-биле калыс чөс чурттардан ийиктери база куулди-биле сазып ап турар бие.

Чугула төп черге өзес, харын база чер-черге хергелелген эске-даа барааннары бүдүрерин база калбартыр. Ам, чоңун аша оругалары болгон барааннарга хергелел дүргөн өзүп турар үдө, хергелел барааннары бүдүреринге немеле аргаларын дийл тывары совет болгон ажилдагы органынын база бир чугула сорулгалы болуп берген.

Ийе, болууну идегелди дуулаачыны Дарып Базаановна уга-бай-биле олар ийкээ ниитини мал ажилында ажилдап эгелөө-ле 19 чыл дургутуула төрүүр хой малдап өстүрүп келген, ниитини ажил-агийн хөгжүдүрерин оларын кириген салышынын биче өзес удуз болду. 1956 чылдан

Оон политиктиг билип улам-на бекдип, ниитини эрге-ажылы дөш чүткү улам-на күшөткөн орган. 1941 чылда немес-фашист эжелекчилер ССРЭ-н Дээш Министрлер Чувули «Хөмү бүдүрерин көвүдөр» шынарын экижер болгон ассортиментини калбартып талаа-биле кемчелерин дугайында доктаалды чоокта чаа хүлээп алган. Хөм ийиктери бүдүрерин көвүдөр болгон ассортиментини калбартып талаа-биле немесе кемчелерин ботталдырар деп турар. 33 чаа фабрикаларын түдүп, ажылаа киярери, ажилдап турарларын алдыр чорук 1971 чылдын эгезинге чедир чылда 760 миңтон эжеш ийиктери бүдүрүп үндүр арганы бээр. Оон-биле калыс чөс чурттардан ийиктери база куулди-биле сазып ап турар бие.

Чугула төп черге өзес, харын база чер-черге хергелелген эске-даа барааннары бүдүрерин база калбартыр. Ам, чоңун аша оругалары болгон барааннарга хергелел дүргөн өзүп турар үдө, хергелел барааннары бүдүреринге немеле аргаларын дийл тывары совет болгон ажилдагы органынын база бир чугула сорулгалы болуп берген.

Ийе, болууну идегелди дуулаачыны Дарып Базаановна уга-бай-биле олар ийкээ ниитини мал ажилында ажилдап эгелөө-ле 19 чыл дургутуула төрүүр хой малдап өстүрүп келген, ниитини ажил-агийн хөгжүдүрерин оларын кириген салышынын биче өзес удуз болду. 1956 чылдан

Оон политиктиг билип улам-на бекдип, ниитини эрге-ажылы дөш чүткү улам-на күшөткөн орган. 1941 чылда немес-фашист эжелекчилер ССРЭ-н Дээш Министрлер Чувули «Хөмү бүдүрерин көвүдөр» шынарын экижер болгон ассортиментини калбартып талаа-биле кемчелерин дугайында доктаалды чоокта чаа хүлээп алган. Хөм ийиктери бүдүрерин көвүдөр болгон ассортиментини калбартып талаа-биле немесе кемчелерин ботталдырар деп турар. 33 чаа фабрикаларын түдүп, ажылаа киярери, ажилдап турарларын алдыр чорук 1971 чылдын эгезинге чедир чылда 760 миңтон эжеш ийиктери бүдүрүп үндүр арганы бээр. Оон-биле калыс чөс чурттардан ийиктери база куулди-биле сазып ап турар бие.

Чугула төп черге өзес, харын база чер-черге хергелелген эске-даа барааннары бүдүрерин база калбартыр. Ам, чоңун аша оругалары болгон барааннарга хергелел дүргөн өзүп турар үдө, хергелел барааннары бүдүреринге немеле аргаларын дийл тывары совет болгон ажилдагы органынын база бир чугула сорулгалы болуп берген.

Ийе, болууну идегелди дуулаачыны Дарып Базаановна уга-бай-биле олар ийкээ ниитини мал ажилында ажилдап эгелөө-ле 19 чыл дургутуула төрүүр хой малдап өстүрүп келген, ниитини ажил-агийн хөгжүдүрерин оларын кириген салышынын биче өзес удуз болду. 1956 чылдан

Оон политиктиг билип улам-на бекдип, ниитини эрге-ажылы дөш чүткү улам-на күшөткөн орган. 1941 чылда немес-фашист эжелекчилер ССРЭ-н Дээш Министрлер Чувули «Хөмү бүдүрерин көвүдөр» шынарын экижер болгон ассортиментини калбартып талаа-биле кемчелерин дугайында доктаалды чоокта чаа хүлээп алган. Хөм ийиктери бүдүрерин көвүдөр болгон ассортиментини калбартып талаа-биле немесе кемчелерин ботталдырар деп турар. 33 чаа фабрикаларын түдүп, ажылаа киярери, ажилдап турарларын алдыр чорук 1971 чылдын эгезинге чедир чылда 760 миңтон эжеш ийиктери бүдүрүп үндүр арганы бээр. Оон-биле калыс чөс чурттардан ийиктери база куулди-биле сазып ап турар бие.

Чугула төп черге өзес, харын база чер-черге хергелелген эске-даа барааннары бүдүрерин база калбартыр. Ам, чоңун аша оругалары болгон барааннарга хергелел дүргөн өзүп турар үдө, хергелел барааннары бүдүреринге немеле аргаларын дийл тывары совет болгон ажилдагы органынын база бир чугула сорулгалы болуп берген.

Ийе, болууну идегелди дуулаачыны Дарып Базаановна уга-бай-биле олар ийкээ ниитини мал ажилында ажилдап эгелөө-ле 19 чыл дургутуула төрүүр хой малдап өстүрүп келген, ниитини ажил-агийн хөгжүдүрерин оларын кириген салышынын биче өзес удуз болду. 1956 чылдан

Оон политиктиг билип улам-на бекдип, ниитини эрге-ажылы дөш чүткү улам-на күшөткөн орган. 1941 чылда немес-фашист эжелекчилер ССРЭ-н Дээш Министрлер Чувули «Хөмү бүдүрерин көвүдөр» шынарын экижер болгон ассортиментини калбартып талаа-биле кемчелерин дугайында доктаалды чоокта чаа хүлээп алган. Хөм ийиктери бүдүрерин көвүдөр болгон ассортиментини калбартып талаа-биле немесе кемчелерин ботталдырар деп турар. 33 чаа фабрикаларын түдүп, ажылаа киярери, ажилдап турарларын алдыр чорук 1971 чылдын эгезинге чедир чылда 760 миңтон эжеш ийиктери бүдүрүп үндүр

КАДЫК КАМГАЛАЛЫНЫҢ АЙТЫРЫ

Бистия чокувустук амыдырал байдалынын экинчи олурары-биле холдатыр медицина хандырылганы болза дүргөн жоготуп турар. Аарым болгаш адуру Тывада оранчок кызырмалы. Ижин тивы, шивашик-лээр тифи шуут узукаттыган болгаш тифтериядан аарым чорук эң хаа таваржыр апарган.

Чөөн-Хемчик районунда медицина албанынын ажылынын чамдык түнелдери багай өвөс. Чонун кадык камгалаар даш демиселге болуп буну беринген ажылдакчылар өвөш өвөс. Эмчилер Жеребюва, Бабичук, Бак-оол, Башпык, Чурилов, Кавалдай, ортукм өртемниг медицина ажылдакчылары Дороева, Сердюкова, Шатова, Бараса, Кувшинова, Донга, Опкина, Дамба болгаш оон-даа эскерини муракчыларын саанында кирип болур. Оларын кичөөнгейлг болгаш кызымак чорууну ачымында амы-тынын арткан, аарым-човулаандан адырмалган кижилер чүрөнийн ханымында өөрүп четтиргенин дугайында чагааларны, бижимедерни артырып каап турарлар. Шах мидыг ажилга харысалгалыг, шырак билигилг эштерин арбын болуп турарынын ачымында челип алдыган өкү түнелдер району бар. Кижилерин аарым чоруу кызырмалган, илангыя бичи уругуларын аарылардан адуру чоруу оранчок өвөшөзөн.

Районда чон ортузунга аарым болдурбазынын хемчегерин чыл келген турум, улам-на калбаа-биле ботталдырып турар. Бүгү-ле хоочураан аарым кижилер диспансер хайгааралында аддыган. 15 хар чедир уругларын диспансер хайгааралына алган болгаш оларын чылдык-на уруглар эмчилери шипчин, аарым болганарын үчкөчү ап, өмнөн турар. Бо чымын үлетпүр бүдүрүлгө черлерини ажылчынарнын 70 хуузу диспансер хайгааралына алган.

Районун медицина албанынын эргезинде 225 орунун ийи район эмгезин, 15 орунун ийи участка эмгезин, үш аска, бир аптека болгаш район арзымын кем аарым диспансери бар. Ийи он чыгар мурунда турганында лекцияларга чагер-херекселгид калбак эмгезге четкилери бар аларган. Мынд-да болза бо хунунг херекселгид хандырып шыдавайн турар. Чамдык эмгезлерини орунларынын саны өвөш, бажынарны эргижирөөн. Төп

район эмгезинде 160 аарым кижичылар ужурул болза, херек кырында 200 хире кижичылар турар. Кайы-даа салдыра ординатор процедура өрөздөр чок. Ол-ла бүгү чамгыс өрөздө мөөнөттинген. Халдыарым аарымгал салбары бисте бар-даа болза, ажылдарында таарымчалыг байдал тургустунмаан. Илгыг төлөдө, хамыктын мурунда, халдыарымгал аарымгал эмнээр көпүстү амыг үенин проектиси ордулар тулуп кылары медицина хандырылганын экижидеринин бир чугула айтырып болуп турар.

Политлиникада аарым урус хүлөп алыр кабинеттер чедипшес дээринде база демгезе чогур. Бир кабинетте ийи өмчи аарым улустарын хүлөп ап турар. Чижээ, халдыарымгал аарымгал кижилер хүлөп алыр кабинетте нерви эмчиин база ажылдакчыларын чүрөнийн ханымында өөрүп четтиргенин дугайында чагааларны, бижимедерни артырып каап турарлар. Шах мидыг ажилга харысалгалыг, шырак билигилг эштерин арбын болуп турарынын ачымында челип алдыган өкү түнелдер району бар. Кижилерин аарым чоруу кызырмалган, илангыя бичи уругуларын аарылардан адуру чоруу оранчок өвөшөзөн.

Медицина хандырылганынын районда байдалынын дугайында район эмгезинин кол эмчиси эш В. П. Бородинин илеткелин чоокта чаа район Советинин элечегинг сессиязында дынван чугаалашкан. Бо талазы-биле районда чамдык өкү түнелдер бар-даа болза, четтестер ам-даа бар. Сессияга санал-онол берген эштер эмгезелерини, мелуниктуларын, чамдык медицина ажылдакчыларын ачымында четтестерге доктап, ол четтестерин дүргөн чайлаздырын саналдаанар. Эш Бородинин илеткелинде аска болгаш материалдыг хандырылга айтырылары долдунган, медицина ажылдакчыларын аразында кымнарны багай ажилдап турарынын дугайында шүгүмчүлөк чок болганын, эки ажылдык коллективтерини ажилын дүргүлганын ыттытаанын депутаттар демгезишпер.

Шеми көдө Советтин даргазы Куулар Сечикпаанын саналынын кол ушши бо:

— Район эмгезининг палаталарында радио болгаш көмчүрү солун чок. Хунунг-не чаа солунарын, журналдарын «Союзпечаттын» төлөзүн чедирин салдылган турарын эргезишпестей турар. Эмгезге ажылдакчылары кижилерге каржыларын,

аарым улус-биле ужуражыр шах доозулаанга-ла, туткап, хүш-биле үндүр иткелдер чоруктар бар.

— Район Советинин куускомундан эргезеш, көдө Советтер эмгезге албан черлеринин ажылында боттуктузаны өвөш чедирип, чонун кадык камгалаар даш демиселге болуп буну беринген ажылдакчыларын чүрөнийн ханымында өөрүп четтиргенин дугайында чагааларны, бижимедерни артырып каап турарлар. Шах мидыг ажилга харысалгалыг, шырак билигилг эштерин арбын болуп турарынын ачымында челип алдыган өкү түнелдер району бар. Кижилерин аарым чоруу кызырмалган, илангыя бичи уругуларын аарылардан адуру чоруу оранчок өвөшөзөн.

Кайы-даа эмгезелерини өмчилери масса чонуну мурунга лекциялар номчурууну, беседалар кыларынын орунуга чүгүлө тус черинг радиоун дамчытыр 3—5 мунута иштинде чамгыс аай хуудустар номчуруу-биле кызыгаарланып, мелуниктулар ажылында боттуктузаны чедирип турарын Тыва АССР-инин Дээди Советинин депутаты эш Ондар Оюн-оол, район Советинин депутаты эш Монгуш Кара-кыс, Чадаана көдө Советтин даргазы эш Бирин-Санаа Чажаң, Хорум-Лаг участка эмгезелерин эргезектигин эш Куулар Маалыр-оол олар шүгүмчүлөш.

Район эмгезелеринин болгаш «дүргөн дуузын» чамдык ажылдакчыларын каржы халгаай чоруун санал-онол бергенерин килегенин чугаалашкан. Чижээ «Искра» колхозунда кээп божуп чыккан калдын Чадаана хоорайнын божур бажынын бир ажылдакчы «сөөн кырган кижичүе божур сен» деп дорамчылаан. «Дүргөн дуузын» ажылдакчы Валентина Александрова чалалга барганда, кижилерге ажынар, хыйларын аажымын.

Районга медицина хандырылганын улам экижидеринге уланган шиптирини сессия хүлөп алган.

П. СЕРГЕЕВ.

Дээштиг хемчег

Барыш-Хемчик районунг девискаринге мурунда чылдыра көрүмчүрүм үрөөр чоруктар болгачок-ла таваржып турган. «Хулиганианын даш харысалганын күштелер дугайында» Чарык үген соода арагачылар-биле демисел күштелер. Районунг суд, прокуратура, шагдаа органнары, хой-ниити организациялары итининг көрүмчүрүм хажылар ийи, чамгыс арагачы кижилерин, ажил кылбас тоагачыларын илереткеш, чогур үезинде оларга «тегчиги оноап турар аларган. Ак-Ловурак хоорайда экиричтер сергездир бажыга «аалчы» болуп хонган кижилер оон алган кеземчеден ирма-

зырап, апаа катап кирбесин оралдажып аларган.

Шагдаа ажылдакчылары чон ортузунга хойлу-дүрүмү быжылгаар, социалисттик өнүгүү камгалаар дугайында болгаш өскө-даа темаларга лекция, беседаны чорудуп келген. Биче хулиган херээ үлгеткен кижилерин 10—15 хонукта шиптешип, херек үлгедип турда тырттырган чоруктарын хой-ниитин мурунга азып турар. Аппин Сергей, Куулар Чувурек, Хомушку Кооп, Хомушку Монгуш-оол, Дондун Ай-оол, Куржано ашак-кадай дээр ышкан чалгаалар, араганын өнүктүр болган

ламааттарын чармычыг дүрүзү улус шоодуп, оларга килегези сепкилин илередип турар. Арагачыларга чүгүлө шагдаа органнарын дамчытыр кеземче хүлөдир өвөс, а ажылдык талазы-биле хамаржып турар организациялар үлгеткен херээ дээр база-ла тодаргай хемчегин оноап турар.

Итининг-биле районда көрүмчүрүм үрөөр чоруктарын саны мурнукузулай өвөшөзөн. Ол чүгү көргүзүп турар дээрге, алдынын турар хемчеглер чамдык кижилерге дээштиг салдарын чедирип турарын херечилеп турар.

М. ХОЮГ-ООЛ.

Четтирзе-даа, хомудаткан

Чоокта чаа республиканын жогжум-ши театрнын артистери бистия «Тее-Хөө» совхозка «Ай туттурган дүп» деп шипин көргүсөш баардылар. «Уду-биле четтирди» деп сөгөздөрдөн өскө чүү дээр.

Ынчалза-даа чоунга бараан болуп чоруур ол кижилерин сепкилин хомудан боор деп бодаан мен. Чамгыс-даа катап болза узун орук чоруурун шыгалдыктын билер бис. Артистер келгенде, совхозтун сазы-даа, столвалы-даа хаалгы болган. Оон-даа артык хомудачыг чү-

ле—шипинг бүгү дүргүзүндө көрүкчүлери артистерге шиптыктыны бозду.

Зал шыгырт долган. Ынчалза-даа бирги көкөжө тоңгүжө кижилер үзүктөл чок тырмап кириле турар. Бы-сым, алгы-кышкы, хыйламышкылар көвүдөшкөндө артистерин үнү дынбабас, чүгүлө аастары калбаанар. Спена кырында кылшаткан турар көрүкчүлөр безин бар.

Бо таварылыгы болуп берген чыдагалык бидирич: шипин чамгыс катап үндүргөндөн билеттерин узуу-биче кижилерге

холуй садмын. Маңаа артистер база буруулу болган деп санап болур. Соруга чүгүлө аска чымы алмыр өвөс-ле болгай. Шипде бичи уругларга таарымшаа херек хой. Ону өөренип көргөн болза чугула турган ийик.

Шипа соода совхозта партком секретары эш Эртине артистерге өөрүн четтиргенин илереткеш, оларнын катап аалдан келерин чаап турар, мындыг байдал дээр буруулу болганын билишөөн эчпек болган ийи.

А. САРЫГЛАР.

ШЫЛГАРАНГАЙ АЗЕРБАЙДЖАН ЧОГААЛЧЫНЫҢ ТУРАСКААЛЫ

ССРЭ-ниң болгаш Азербайджанның Чогаалчылар Эвилелдериниң наттышкан пленуму

БАКУ. (СЭТА). Азербайджан чогаалчы болгаш хой-ниити ажылдакчызы Джалил Мамедкулизадениң турттугунан хүнүндөн бээр 100 чыл болганы бүгү-ле хой дылдыг совет литератураның улуг байырлыгы болу берген. Найгамчынтыгы юбилейге тураскаал кылдыр ССРЭ-ниң Чогаалчылар Эвилелерининг болгаш Азербайджанның Чогаалчылар Эвилелерининг Бажура каттышкан пленуму болган.

Джалил Мамедкулизаде ышкыш сөстүн ынадыг мастерлеринин аттарын бүгү-ле мурнакчы ийин төрөлгөн боттарынын чүрөздө каагалал чорууру. Мирза Джалил улустарнын найбарынын сөрүн кирген ыраажык чөрдө, ыччангаш оон чогаалдарын бистид хой националдыг СССР-ниң Чогаалчылар Эвилелерининг баштаар черининг секретары Габит Мусрепов пленумуна ажылдып тургаш демгезиш.

«Джалил Мамедкулизадениң чогаалдыгы болгаш амыгы үө» деп илеткелди филология эртнерининг доктору М. Д. Джафаров кылган.

Чогаалчылар Виталий Василевский (Москва), Серо Ханзадан (Армения), Петро Гуринович (Украина), Сулейман Рустам (Азербайджан) бол-

гаш өскө-даа ораторлар литераторларын амыг салганчылары революсчү эрес чүткүлдү, төрдөн чоунунг эрге-ажыктарына ызыгаар чок берди-нишини, уран-чечен бедик мергежилди Джалил Мамедкулизадеден өренип үргүлчүлөп турар дээрин онзалап демгезиш.

Чүгүлө Азербайджанг эрес, харын бүгү Чөөн чүккө ажилчы массаларын хосталгалыг шимчээшкенин хөгжүлдөзөг болгаш ийитилеп оттуушкунуга Джалил Мамедкулизадениң чогаалдыгы найгамчын улуг ролдуг болган. Юбилейлик байырлагал киржири-биле Бакуга келген даштын аалчылар — чогаалчылар Те Хань (ВДР), Натеб Ясин (Алжир), Азис Несин (Турция), Алекс Ла Гума (Мурнуу Африка), Хидзо Одагир (Япония), Кришан Чандр (Индия) ол дугайын боттарынын саналдарына чугаалаш.

Азербайджанның Компартиязынын Төп Комитетининг бирги секретары В. Ю. Ахундов, Азербайджан ССР-ниң Министрлер Чувалынын Даргазы З. Н. Алиханов, республиканың Дээди Советинин Президиумунг Даргазы М. А. Искендеров олар пленумунг ажилына киришкен.

ДЕДЕЛЕР БО ХУННЕРДЕ ДАШТЫКЫ ИНФОРМАЦИЯЛАР

Америк самолёттун совет суднуго боолааныга

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамнын Демократтыг Республиказынын Даштыкы херектер министр Игунг Зуй Чинг ССРЭ-ниң ВДР-ле элчини И. С. Шербаковту хүлөп алгаш, «Туркестан» дээр совет суднуго боолаан америк дайнырактарын калчалыг үлгеткен Вьетнамнын Демократтыг Республиказынын чаазаны болгаш узуунуң килегезин илерейлеш. Иччангаш америк дайнырактар делегей эргезини нормаларын тээп дээрин ол айткан. Совет суднуго америк самолёттарын боолаанга Совет чаазакты шиптиригид удуурааныкыныга ийи бажыры Игунг Зуй Чинг чедирген. «Туркестан» капитаныга болгаш матростарына, качыдалга таварышканын өт-бүлелеринге ханы бажымында ол дамчыткан. Агаардан халдыашканын айымында таварышканы совет дайырактарын дугайында вьетнам эрге-чагыраларын сазгыш салымшыкын дээр ССРЭ-нин ачкын өөрүн четтиришкенин илерейлеш.

Буруулуларны камгалаар дээр Пентагонун оралдажышкыны

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Тонкин ээпкек америк самолёттар совет суднуго боолаан дугайында «совет бадмтыкы бадмтык турар кадык-даа информация» чок дээр чүвениң дугайында меделгиди Пентагон кылган. Совет нотада айткан районга ужулун чедерип болур бүгү америк самолёттарын маршруттарын

хынап көөрүн АКШ-тын Ожум океан районунда чепсекти куштериниң командилыгы адмирал Шарштан Пентагонунг дилээни ол меделгиден билидин турар. АКШ-тын албан кижилери совет суднога хамарыштыр өчүк-чөнгөңгү буруулуларын камгалаарын оралдажып турары ол дындадыган бидидин турар.

Юра — өлүмнүң ортулуу

«Эгей далайда Юра дээр эонир-гис ортулуктан силерге бижип тур бис. Бо ортулукта суг-даа, чамгыс-даа ийиш чок. Ол шууг чалым-хаалар болуп турар. Ол чалым хага бистиди чаазактарымыс далай ортузунда шимчээшкын чок туруп турар даш гала-рияга дөмөйлөйр албадан кара бажынын туткан. Бистин улуузувстан ырак ол халакка таварышкан бистер кийгыратыны силерге үндүрүп, чөптү чорук тилегин дээр силеринг киржалгегерин негеп тур бис».

Бо болза «өлүм ортулууну» бетон кара бажынырандан үштүтүп үгөн грек политиктиг хоругаттырганнарнын кийгыраты-дыр. Бо кийгыраты бүгү делегейге тарал, бүгү ас секилдиг кижилерни дүвүрөткөн. Ол үзөл бээр сес чыл өрткөн.

Бо ортулукту бакка сурагжаан ады делегей парлагалынын эри-нарнында база катап көстүп келген. Грецияда эрге-чагырамы эжелеп алган грек дайнырактар бо ортулукту грек патриоттарын шөлүтүр чери бодуураын оралдажып турар. Демократтарын түдүп хоругдап, оларнын хейин сүз болгаш ителге чокка Эгей далайын ол кескини дээринче шөлүтүрүтүп турар. Грецияда дайнырактарын амыг чаазаны иштиги херектер министр Патако-сун меделгези-биле алырга, ам Юра ортулукта 6138 кижилерин албадан кара бажыныранда олурткан, оларнын аразында 235 херөөжөнгөн бар. Министринг сөзү-биле алырга, тут-

туруп хоругаттырганнарнын аразы-нда 70 хардан ашкан кижилер, аарым болгаш инвалиттер бар болуп турар.

Грек улустун качыдалынын чери болу берген Юра ортулукта «халактыг ортулуу» деп алап турар. Политиктиг хоругаттырганнарнын олуртуу-биле албадан кара бажынын ортулукка 1947 чылда туткан. Кара бажынырактар өрөздөргө 10 муң кижини хары утга олуртуп болур. Хоругаттырганнарнын ортулук-че шөлүтүр дээр, оларын шууг тускайлаары-дыр. Ында олар суд болгаш ителге чокка олуртуп, адо-валиттер-биле сумелдежир аарым чок болуп турар. Хоругаттырганнар ур чылдыра кара бажыга олуртуп, калды-дошкун хиличкетиг чорукту кет-торуп эрттирп турараар. Ортулукка баштай тениг хараган ышкыш, чинге дегир долгаандыр херип кааа лагер турган болгаш шөлүтүргенини ол-чө кир октап турган. Юра ортулукта грек политиктиг хоругаттырганнарнын амыдырал байдалын бир грек солун мынчаар бижөөн: «ооар дол-гандыр дегир херип кааа кара бажында сазлар хетери-биле өлүрүр, ол хетер оларын сооктап, чааш-кындап, илгенден болгаш каттан кам-галап шыдаас. Ортулукта суг чок, иччангаш сугну өскөзгөн сөөртүп өккөп турар. Суг мырынай ургулчу чок боор-дур». Ук солун бо чүгүлү 1950 чылда бижөөн.

«Чер ортуу далайын Дахаузу» деп адуура Юра ортулукта «эри-шаа-жы анаа болуушкун апарган. Буруу-лун ийинин, ал сазын дээр хоругат-тырганнарнын моордыр эттеп турар. Бижиниң ичкенин үзөр болгаш ажы-даа чок ажилдарын күтүс-дирчө хоругаттырганнарнын албадан турар. Олар кара бажыг тудар даштарын өртүндө эгелеш кезгезе чед-дир дажылаар. Чен шиптин. Чылдыг фальсуду болгаш кескини селекка балькыт дүштеки чен кылдыр бээр. Өлүмнүң ол ортулууда хоругаттыр-ганнарнын медицина хандырылганы чок».

1950 чылда эрге-чагыралар алба-далыг ажылдыг чүрүмүн «док-таамал чери» бодуураы-биле орту-лукка кара бажынын тударын шип-тирлеш. Шөлүтүргөн грек патри-оттарын чугааларын чымы бижөөн-момунга политиктиг хоругаттырган-нарнын бирөөзиниң бижөөн болза: «Юра ортулук көржө оруктуң сөөл-гү чадаы болуп турар. Бистин кижичи буруу аарым болгаш эвөш кижилер бүт кырынга туруп, кылшаттар ара-ды. Эри-шаакыдан ичкичи үстүр, оон соонда госпиталь дээр чүбөжө чө-рудар, иччангаш оон кым-даа эш келбес».

Грециянын амыг башкармчыларынын грек патриоттарын шөлүтүр чери бодуураын база катап оралда-жып турары Юра ортулуктуң байда-лы мындыг-дыр.

Борис ФЕДОРОВ. (СЭТА).

Грецияда дүшкүрүтүп чорук кезээр артишпаан. Афимияны болгаш өскө-даа хоорайларынг кудумчуларында талыскал талыскал чоруп турар. Чаа бу-чурум деген хемчеглеринг дуузын-биле туттууларын оралдажып турар. Чуртун муң-муң де-

мократтыг болгаш дешшигелгид ажылдакчыларын түдүп хоругдап. ЧУРУКТА: ботун Афимияны кудумчуларын иччаар көстүп турар. Прессено Вильд—СЭТА-нын фотогу.

ЧАЙГЫ ЧЕР АНДАРЫЛГАЗЫ — МАГАДЫЛАЛ

Тускы эртемниң чугаал тур

Улуг-Хем районда чайгы чер андырылганын планын ийининг-биле 16 муң аажыг гектар шөлү андары болуп турар. Ынчалза чайгынын төнчүзүне чедир андартынган 6 муң аажыг гектар болган.

Бо талазы-биле «УТКА 25 чылы» совхозка районда муракчы болуп турар, ында чайгы чер андырылганын бозупкан. Совхозка ону чамдыг дүргөн-биле чорудуушканын чүгүлө тайлыбырлаарыт? Анаа харын мындыг: эртен чымын совхозтунг ажил-ипчин чайгы чер андырылганын чүе хут, а «УТКА 25 чылы» — 90 хуу күөсүлөп алган турган. Иччангаш бо чымын чакыс көвү ажилдарынын үезинде чакыс улур чер андырылганы чок болган, тракторлар шуу-ла чамылга, илтирээшкениг болгаш чайгы андырылгага турган.

Чайгы чер андырылганын ажилынын ам кайла-даа өкү билер. Маңаа бистин районда чамдык чикеткери көргүзөй. «УТКА 25 чылы» совхоз эртен чымын арбайын чайгы андарган черден бир гектарга өнааштыр 8 центнерин алган турган болза, чымын улур андарган черлерден алганы — 3.1 центнер болган. «Найрал» совхозтунг Шаңчуда шөлдерин, каңдашкын болган-да болза, чайгы андарган черден гектарга өнааштыр кызыл-тастын 6 центнер дүжүңү алган турда, чымын улур ан-

дангын 2 муң гектар черинг таразын кандаашкына шылашпаан, ону шууг үндүр бижип каапкан.

Районун ийининг-биле алырга, чымын улур андарган 26 муң гектар чериниң 10 муң гектарын күөвү үндүр бижир ужурга таварышкан. Чайгы чер андырылганын чегресе боттуушканын ужурунда чымын үлгедип Улуг-Хем районга чүе-чүс тонна тараз чедир алдырмай барган.

Чайгы чер андырылганын айтырымын холбаштыр кожа турар ийи ажил-аажынын маңаа денен көрөзөй. Ол болза «Күш-ажылдын хостуу» болгаш Жданов атыг колхозтар-дыр. Оларын черининг шипнар байламы база дөмөй. Ынчалза-даа бир гектарга өнааштыр дүжүт алганында үлүг ылгал бар. Чижээ, элөөргө, эртен чымын Жданов атыг колхозка таразын бир гектардан-на 6.1 центнерин алган турда, торагыжылар — 11 центнерин алган. Чүге мындыг болганын?

«Күш-ажылдын хостуу» колхозка 1966 чылдын тарылыгын чайгы андарган черлерге чоруткан, оон-биле кады андарган шөлдерин чайгы ажаалганын эки чоруткан. Анаа чымын чүе андырылганын база өкү кылган. А Жданов атыг колхозка чайгы-даа, күөвү-даа андырылгаларын планнары куөсетинмөөн болгаш шөлдеринг чайгы ажаалганын багай тургусканын-биле ан-

дарыганын черлерин безин бок үнүш туткан турган.

Бо чымын база-ла жандовчулар чайгы чер андырылганын талазы-биле районда хождул турар. Ары-туугулардын алгы-ла, чайгы чер андырылганын шөлүн төнчүлө чедир «Найрал» совхоз болгаш «Х Улуг хура» колхоз орту кирип алган турда, Жданов атыг колхоз андар ужуру-луг 1362 гектар чайгы андырылга черинин чүгүлө 80 гектарын андарып алган. Маңаа эртен чымын шимчидирганын ында база каталтарын кыжанын тургустунуп келбөөн бе деп дүвүрөөзин чедер түрүп келдир-дир.

Чайгы чер андырылганын чоруткан. Анаа тараа чажарга, оон ажилыкы чүеде? Чайгы андарган черинг көрүңү үндүргөй чүе болганда, ол болза күстү өттүр шыкты бо-дунга эки шимчөөдүп ап келер, чакыс харын шыкын база ол болганы эки сипдир. Практиканын көргүзүп турарында алырга, илангыя чайгы өрте андарган черге тараан тараа кандаашкына артык шыктык болуп, чүгү дээрге мынчаар андарган чер чүгүлө шыкты чымып алырында өвөс, харын ба-за хөрөгүнө шыкты тударында ийитилг болуп турар. Иччангаш чымын улур андар-гаш чакып тарымында ол шракта ажилыкы, оон-биле чымын чымын андарган чер улам кургаачал болур, оон ужурунда анаа шык докторы кончуге багай, бир ийи чү-

гааларга, апаа шыктын кууламы чок болур.

«Найрал» болгаш «Улуг-Хая» совхозтарын тарылга черлеринде хаттан үлгедип таварышкан болгаш таваржыр черлер хей. Анаа улур кадык хемчегерин ал турар бис? Оларга чайгы чер андырылганын диндиктеп андарар арга-биле чорудуп турар. Ол чүгү дээр 100 метр черин андаргаш, дараазында чүе метрин андар-байн каалтар. Андарган диндикке чамгыс чылдыг сиптен тарып каар. Ол үнүп келгире, дегир андартырмаан черин база андарып-тар. Айыттыганын ийи совхозта ийи гектар черлеринг хемчөөли каттышкан 3500 хире гектар. Маңаа чайгы ажаалганын үш өкү чоруулар, чүгү дээр, ол шөлдерин үш катап үндүрүр (лүтенеңдээр) ужурул. Бо хемчегерин ал турда, хөрүн эми өртүр ды-гыла берзе, андырылганын база катап чорудар, чижээ, элөөргө, ону август айда иччаар кылдыр. Мындыг хемчегин колдуунда «УТКА 25 чылы» совхозта херек кырында ботта-дырып турар. Хаттан көрүңүңү үлгедип ийи өскө-даа ажил-аажыларын шөлдеринде база бар, оларга база

САДЫГЫ...

Өскө бүгү мергежилдерге бадалга садыгы кичини амыл...

зылторгун № 1 магазинини спорт бараанар салбырынын садыгызы...

планын доктаамал ажыр күүседип келген. Ол магазинге кирген хер...

В. МИТРАШИНА.

Идегелди шынзыктырган

Он ажыр чыл мурунда Сүдгерек Онда чыл хуусалыг садыг шолалыгы өренири-биле...

зинивис-даа тамыттынмас болган» димип чуга...

Ам оон бээр он чыл чедип турар. Бо үнүч иштинде ол бараан ассортиментини үргүчү...

Оннар Сүдгерек садып алыныларын чагыларын негеле дептеринге бижил алыр. Ол бзу...

Ленин аттыг колхозту ырак-узакта чурттап турар малчыларын, хову турлагарында амыл...

Суурнуң чонунуң бараанга негелдегерин ейшаанда хандар херекке сагыш-човангыр, ан...

Б. САВЫР.

Хендергениң уран шевери

Ак-Тал суурнуң тудуг бригадиря ош Ховалыг Наманалтын бажыны...

Кыргыз Белекмаа бодунуң херемияц иштине чааыр черип болду. Сөөлү беш чылда Ак-Тал суурга...

Шевер чыныкчы Белекмаа Демир-ооловч политбюроин доктаамал бедидип, хой номчул, өренип чо...

Бедүтүн ишти ыңчаар ажылдап, чурттап чоруур.

О. КОРОДА.

А ДЫ Г И Р Е Й С У У Р Д А

Бай-Тайада Шуй суурнуң тур-лустунуң келген үзүндөн бээр...

Сарык болгаш оон өске азырал малдарның аразына кылашпай...

чорам адыгын школаның уруглар эскерип кааннар. Суурнуң бүгү...

Ындыг-даа болза оон-биле баштактымшык аймакты деп чүве...

кажи бүрүзүне билдимир. Адыгын кедээ Советтин даргазы Ойдуң...

А. КАРАН.

Сагының школалылары мынчаар дыштаныр

Ногаан чай-биле кады школалыларның хогаут үеи келген: эң узун болгаш эң солду дыштанылга.

Бо чайын Кызылда Гагарин аттыг пионер лагеринге бистин үш өреникчи...

Колхоз баштар чери-биле сүмөлөшкөн, хүнде 4 так тууйбу бүдүрүткөнгө...

Чайгы дыштанылга дөргө анаа-ла бир ойноп эрттирер үе эвес деп чүвени...

Суурла уругтарынын чайын кино көөр графиги астынган. Ылчангаш бистин...

Бедүтүн ишти ыңчаар ажылдап, чурттап чоруур.

Школа септелгези

Өвүр районнуң Сагам сес чыл школалык коллективин республикада чоруп турар...

Ам бо хүндегге эге класстар өренири корпустун дөрт класстарынын септелгезин бурун-биле доозуп, каас...

Устуку класстар өренири корпустун септелгези июнь 5-те доостур.

Школа колхоз баштар чери-биле дуздурдушкан, столованнн, интернат, мастерсканнн...

Школакын херимниң иштинде келир өөредилге чымында одаар ылыт...

Сагам сес чыл школаның септелгези июль 10-га чедир чедилгенин доозар барымдаалары.

Б. МОНГУШ.

Эки дооскан

Кая-Хем районнуң школаларында өөредилге чымы төнгөн. Онуң дугаар сессии класстар элекционер дугаар кирилкен.

Районнуң школаларында чынык-даа башай демдек алган өреникчи өск, бурун-биле дараазык-ке шилем класстар элээш эвес.

Эки дооскан башкызы В. Наманал дөрткү класстың удуруткучу Е. Дараан, Бурен-Хем школанын бажы, үшкү класстары...

Колхоз баштар чери-биле сүмөлөшкөн, хүнде 4 так тууйбу бүдүрүткөнгө ажылдавышкан, дыштаныр «Күш-ажыл болгаш дыштанылга» деп...

Савыкчыларга, кадрчыларга дузалары-биле 6-7 класстар өреникчилеринде Уругуму-Ой, Кара-Тей ыңчаар баз ийн отрад тургустунган.

М. БИЧИШ, школа директору.

Тайбың куш-ажылда

Александр Поликарпович Симмаков Чербинин радио бедидирде ам 21 чыл иштинде электрияк-механиктер...

1942 чылдың февралда ол төрөөн Тывастанда Ала-Чуртун дайынчыга өрсүштеринде алышкан.

Дайын шөлүгө баштай сапсалап, оон соонда радиостел, солдаттыг кадыг-берге үдүп өскө өөрү-биле бир демей күртүр өрткөн.

Шивинкелер тифтен араан кижялер өске кижялерге халда...

1946 чылда Чербинин радио бедидирин эш Симмаков хулаоп ап турда, алаа хүнде 18 радио топказы турган.

Александр Поликарповичниң кызымык, арга-дуржугалыг болганындан радио болгаш телефон станцияларынын аппараттары урелишканы чок эки аялдан турар.

И. ТАМБА.

Хоралыг саргыдан шивинкелер тиф

районнарында таваржып турар. Кижялер шивинкелер тифтен чазын эрте, кажан хар эрип, чер карара бергенде (хой кезинде...

Аарыгын баш удур болдурубас төлдө саргыларын ууткаар. Кижянин эт-мага бодунга оон чышына бөрүндөн камгаланыр.

Арга-арыгын делгем довазында тарап өөртөрсөн саргыларын хоранаар сорулга-биле самолеттар азы вертолеттар дам...

чыштыр дусту (хоравын) чаштыр. Арга-арыгын эвөөш кезеде, хову турлагары, парктар дөң бөлгаш чүвүрүн хончуларын дуй багалаш, узун хончулуд идикти...

Чере ховар ужурга таваржы бергенде, одагаларын, удуур черин ситенин, чок казынын курган ыякын аптааш өртдер. Оала бүгүчү чорударга тускай багалаш идик-теңит (комбивезон-ууг) болуру чугула.

пуц чеңдирин, хавыкчалчак бергун (капопов) резинка-биле дуй болгалар. Так кылдыр куржаныр болгаш чүвүрүн хончуларын дуй багалаш, узун хончулуд идикти (сапогту) азы шивинкенин боткианы кедер.

Арга-арыг иштинге ажылдаар аларга таваржыла идик-теңит, мага-буттун ажык кезектерин, ылаңгык кештин сыгыгачык черлерин, кулак артын, баш дүгүн хынамчалыг көөр. Саргы кижянин кеңиге жышымы берген болза ону пинет-биле азыр ап кааптар.

(СЭТА).

Пантокрин

«Панты дээр, сынынн азы ишораннн өл имызы-дыр, а пантокрин дээр, панты-дыр (сыны имызындан) кылган эм-дир. Сын имык чаа уруп келгенде, оон дугу тудуш дүшүзүн ол ханнуң турда, ам ажыктыр. Ынчанаш сынын ол үезинде өлүгүп, имызындан эм кылдыр эрежок чыда, чүге дээрге ол үезинде имыктын хан-дамырларын далчыштыр эң-не унеши, медицина эрежок чыдаа чүддер ийди турар.

Сыннын өлүгүш, имыктын хан-дамырларын, кидиринлар, Кайдырлык имыкты үр-үеңиң иштинде ишчел болур.

Хайдырлыктын сын имыктын оон шаандан тура-ла эмге хергелеп келген. Ам сын имыктындан эмни заводтарда бүдүрүп үндүрүп турар, ол эмни адын пантокрин деп абаар.

Пантокрин чүректик болгаш хан-дамырларын ажылың экишидип, шыккан ээттерин, ижин-шөбүндүгүн, ишти органнарын сергедип, кижянин ишти байдыган экишидип турар. Ынчанаш эмчилер, бо эмни неартерин, неаротар дөң чөрсөзүгү нерви аары кижялерге болгаш ханжык ба...

Рак болгаш багай чаңчылдар

Чамдык багай чаңчылдар хоралыг кижяларын өскүчү бээрине уруг салдырып деп эртедендер тодараткан.

Ортааки Азия республикаларынын чурттагычлары пашпрос орунуга таакыл, хүд, чугай аймактын ховукаазын дуй алаатка салы ажылдап турар. Ону ажылдаарларынн чамдыктынн аксынга кезилчектер, балыглар, лап тур.

Курстун өөредилгези 1967 чылдын июнь 15-тен эгелээр. Анаа кирерин күзүннөр бо адреске келир: Кызыл хоорай, «Найрал» кинотеатр, кинофикация эргелди.

ыжымшыкын тыштып келир. Таактылар кижялеринн өкпеин рактан аарып бээр хаая эвес таваржып турар.

Ижянин рак аарымы Карелиянын, Казах ССР-нин, Астрахань, Мурманск областарынн, Бурят АССР-нин чурттагычларында өөртөргөндүгү болуп турар. Ол рабондарынн чону конушт ийит (60-70 градус) шайга болгаш мүнөт ынак.

60-70 градус ийитке кижянин эт-мага бодунуң дамырлары кошпак суларар болгай. Оон уламындан кижянин иштик орталыгына рак база тытып болур.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫН БАЖЫНЫ

КИНО

ИЮНЬ 6-ДА «НАБЫРАЛ»: Уругларга дириг-чурунтар 10.30, «Ол өлүрерин күзө-вези» 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «26-ме адып болбас» 10, 3, 5, 7, 9 шактарда. ЧАЙГЫ ТЕАТРАГА: «Загар болгаш Иристин» 5, 7, 9 шактарда. «ЕНИСЕЙ»: «Хамнааран» 9.40, 11.30, «Арина» 1.40, 3.30, 5.30, 7.30, 9.20 шактарда. «ВОСТОК»: «Крест эдиленичлери» (1-ги, 2-ги сериялары) 1, 8, «Шажыланчы» 6 шактарда.

редакциянын адреси:

Кызыл. Шетиникин—Бравченко кузунчузу. бажы № 3 ТЕЛЕФОННАР: Редакторунуң оралагычларынын 35-24, 25-38, хариысалгалыг секретарынын 23-35, аарыкчы амырал килдизинин 23-54, агитация болгаш пропаганда килдизинин 37-13, кедээ ажыл-агый килдизинин 21-47, улуттур килдизинин 22-64, чагаа, ажыктын болгаш кедээ корреспондентилер база совет тургузуп болгаш амырал килдистеринин 21-27, иштики информация килдизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларынн 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефоноч болгаар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүделениң чанында Парлалга өргелениң типографиясы, (Кызыл, Шетиникин—Бравченко кузунчузу, 1).

Солун неделяда алды катап үнер

ТС—01126.